

bok recensioner

Tunn bok om rehabilitering

INGER STANFORS

Yrkesinriktad rehabilitering

Studentlitteratur 1996, 88 sid.

Inger Stanfors bok är lättläst och handlar om rehabilitering på arbetsplatsen. Den är tänkt att fungera som handledning för chefer och arbetsledare. Ämnet är speciellt angeläget eftersom arbetsgivarna har fått ett utökat rehabiliteringsansvar samt att sjuklöneperioden utökats till 28 dagar.

Boken är skriven för stora arbetsplatser där resurser som företagshälsovård, personalavdelning m m finns att tillgå. Detta känns lite föråldrat med tanke på att arbetslivet hela tiden förändras och utvecklingen går mot fler anställda i små och medelstora företag.

Ordvalet i bokens titel är olyckligt. I Tekniska nomenklaturcentralens ordlista för arbetslivsinriktad rehabilitering (Tekniska nomenklaturcentralens publikationer nr 97) står helt klart att termen "yrkesinriktad" rehabilitering inte bör användas eftersom den är missvisande.

Teoriavsnitten är kortfattade, referenser till lagtext och dylikt känns gammalt. Senaste lagtext som refereras är från 1994 och det har hänt en del sedan dess. Resonemangen bygger på förenklade synsätt och rehabiliteringsprocessens komplexitet blir otillräckligt belyst. Exempel på detta är ett par listor över "tidiga signaler" som presenteras på sid 27 ff. Dessa signaler presenteras utan reflektion och diskussion, vilket kan leda till felaktig och mekanisk tillämpning. Den sjukskrivne beskrivs som objekt, t ex tas han/hon inte med som en part i samverkanssituationen.

Författaren skriver om rehabiliteringens ekonomiska lönsamhet i allmänhet. Påståendets trovärdighet skulle öka om det kompletterats med någon konkret beskrivning eller något exempel med jämförande kostnader. Eftersom mycket är summariskt beskrivet kan de rehabiliteringsärenden som beskrivs upplevas som ytliga solskenshistorier. Problemen och svårigheterna som troligen uppstått under rehabiliteringsresans gång beskrivs inte alls.

Boken innehåller en rubrik "Forskningen inom rehabiliteringsområdet" som är pretentiös i överkant. Den enda forskning som summariskt beskrivs är Marianne Farkas rön. Det finns oändligt mycket mer forskning än så inom rehabiliteringsområdet.

På sidan 31 längst ner finns en något felaktig information. Där står att Försäkringskassan kan begära att arbetsgivaren ska göra en rehabiliteringsutredning. Arbetsgivaren är enligt lag skyldig att göra en rehabiliteringsutredning om detta inte är uppenbart obehövligt.

Sammanfattningsvis kan sägas att boken är väl tunn. Ämnet är både angeläget och intressant och behovet av kunskap inom den arbetsinriktade rehabiliteringen är stort ute på arbetsplatserna.

Maria Synnerholm

En vårdens "Sköna hem"

DAVID GAUNT, GÖRAN LANTZ
(RED)

Hemmet i vården Vården i hemmet

Liber AB 1996.

På bokens framsida finns en sjuksäng och en "vanlig" säng vilka förmedlar en stark och fin symbolik om hemmet. Dessa bilder gav mig associationen till parallellen med tidskriften "Sköna hem" eftersom idén om hemmet tycks genomsyra samhället i stort, vilket också påpekas i boken. Ett nutida exempel är ordet "hemsidor"! Hemmet har emellertid förblivit förhållandevis outforskat och oproblematiserat i vårdsammanhang även om ordets positiva association används på många sätt, t ex sjukhem. I en behändig antologi bestående av introduktion samt

sju lättlästa, välskrivna och tänkvärda essäer diskuteras bl a etiska svårigheter i att ge ett gott hem i vården och att ge en god vård i hemmet med utgångspunkt i olika grupper och situationer. Författarna är forskare från olika discipliner såsom teologi, historia, psykologi, sociologi, etnologi och socialt arbete, men med etiken gemensamt.

Göran Lantz sätter in hemmet i förhållande till människan och tingen. Ett exempel är att de som bygger hem av något slag också bygger in funktioner och symbolvärden som har långsiktig betydelse för andra människor eftersom hemmet representerar såväl identitet som avskildhet och trygghet. Det illustreras genom Hajjighasemis skildring av det iranska perspektivet på hemmet och dess funktioner. Personer som lämnat sitt hem och sitt land måste skapa ett nytt fysiskt hem vars struktur starkt förändrar de socio-kulturella mönstren. Hemmets utseende och funktioner varierar till en del men rymmer ändå likheter beroende på var (i världen) vi befinner oss. Hemmet är således situationellt vilket är en av poängerna i Anders Berghs berättelse om vindarna i dagens äldreomsorg. Det situationella återkommer i Magnus Öhlanders uppsats om gruppboende för dementa och han menar att gruppboendet kanske ger en alltför löfresrik hemlighet. En målade bild av hur boendet i ett eget hem kan gestalta sig för den psykiskt långtidssjuka med ett långt förflutet inom institutionens väggar och vanor återges i Christer Hydéns uppsats. Det nya egna hemmet i en kollektivlägenhet blir "hemmet mitt emellan".

Lantz diskuterar också tre sfärer genom vilka människan kan avgränsa omvärlden, nämligen intimsfären, personsfären och identifikationsfären. Den intressantaste sfären ur vårdperspektivet är personsfären som kan innefatta både hem och arbetsplats. Det är lätt att inse att i hemvård sammanfaller de inblandades personsfärer helt (arbetsplats/hem), medan förhållandet är lite annorlunda inom institutionen.

Förutsättningar för vård och hjälp i hemmet, det vill säga till barnfamiljer respektive äldre människor, beskrivs av historikern David Gaunt, som bidrar till att göra kunskapen om den öppna vårdens utveckling mer känd och i vissa avseenden fördjupad. Gunilla Silfverberg diskuterar bla etik och yrkesetik för hemtjänstens vårdbiträden vars arbete i stort sett uteslutande

är förlagt till hem, andras hem. Hon gör en viktig markering när hon påtalar ensidigheten i debatten om etisk diskussion inom olika yrkesgrupper som koncentrerats till huruvida man är professionell eller inte och förekomst respektive avsaknad av yrkesetiskt regelverk.

Inom gruppen äldre finns en betydande variation av behovet av vård och hjälp medan äldreomsorgens vårdformer däremot tenderar att bli alltmer lika. Dessa intressanta och relevanta iakttagelser återfinns i Berghs uppsats.

Bokens målgrupp (studerande, praktiker och planerare inom vård och omsorg) får således ett gott utbyte!

Gunilla Fahlström

Okritiskt forskningsurval om frågor kring barn?

RUDOLPH H SCHAFFER

Beslut om barn.

Psykologiska frågor och svar.

Översättning: Björn Nilsson

Studentlitteratur, Lund 1995. 259 sid.

Rudolph Schaffer, som är professor i psykologi i Skottland, söker i denna bok ge vetenskapligt grundade svar på ett antal frågor som människor ofta ställer sig om barn. Enligt baksidestexten skall boken kunna användas både inom grundläggande högskoleutbildning och av yrkesverksamma som har att fatta beslut om barn.

Bokens 16 frågor är formulerade som om det vore möjligt att svara ja eller nej på dem. Några exempel: Ska småbarnsmammor arbeta utanför hemmet? Tar barnen skada av föräldrarnas skilsmässa? Kan barnen lära sig älska "nya" föräldrar? Varje frågeavsnitt består av en bakgrundsbeskrivning, en redovisning av 3-6 relevanta undersökningar, en kommentar till dessa, resonemang kring praktiska konsekvenser samt läsanvisningar. Dessa frågor och svar utgör bokens huvuddel.

Det är uppenbart att frågorna i själva verket inte kan besvaras enkelt. Det har författaren inte heller menat. Tvärtom är

han försiktig med att dra slutsatser, och den viktigaste slutsatsen är att "det beror på". Ett typiskt svar är att under vissa betingelser, för vissa barn, kan en viss situation, t ex skilsmässa, medföra en risk för störning.

Bokens inledande del, "Att använda forskning", diskuterar forskningens värde och begränsningar, svårigheter med att sprida och att tillämpa forskningsresultat m m. Den avslutande delen sammanfattar några mer allmänna slutsatser som vi bör kunna tro på i dag, t ex att konflikter mellan föräldrarna kan innebära risk för barnens utveckling, att barn kan utvecklas tillfredsställelse under många olika betingelser osv. Avsnittet är nyanserat och illustrerar väl de komplikationer som annämler sig vid psykologiska bedömningar.

Ett avgörande problem med denna bok är dock att läsaren mer eller mindre tvingas att sätta tro till de redovisade forskningsresultatens giltighet och relevans. Författaren gör anspråk på att ha valt ut metodologiskt "säkra" studier, dvs sådana "vars slutsatser vilar på en stabil grund". Men hur skall läsaren kunna veta att så är fallet? Den enda möjlighet som bjuds är att lita till vad författaren själv säger om sina urvalsprinciper. Läsaren måste också lita på att författarens referat och tolkningar är rättvisande. Läsanvisningarna i slutet av varje avsnitt är få, och litteraturlistan längst bak är mycket kort med tanke på den mängd frågor som tas upp i boken. Flera verk i listan är tryckta före 1980.

Jag kan inte komma ifrån misstanken att det ligger en speciell ideologi bakom valet av åtminstone en del av studierna i boken. Författaren tycks ha sökt finna stöd för den optimistiska slutsatsen att det kan gå bra även om barn har haft det svårt. Den grundläggande idén är att gynnsamma erfarenheter kan uppväga effekterna av tidigare negativa förhållanden. Det är naturligtvis rimligt och förnuftigt att betrakta barns utveckling på det sättet (även om man inte får glömma att barnets lidande kan kräva att det får hjälp just nu). Men det är inte förnuftigt att resonera som om det vore en lätt sak för ett barn att komma över psykosociala riskbetingelser. Det hela blir för glättat, t ex när frågan om blodband lättvindigt avfärdas. Författaren tar inte upp de teorier om ursprungs-föräldrarnas betydelse som ligger till grund för annan forskning, t ex det svenska Barn i kris-projektet. Genetiska faktorer är inte

heller särskilt utförligt behandlade.

Eftersom det möjligen finns en skevhet i urvalet och författaren ibland kan uppfattas som en aning lättvindig måste frågan ställas vem som egentligen skall läsa denna bok. Under alla omständigheter gäller att den inte får läsas okritiskt. Jag skulle inte rekommendera den som enda handbok eller uppslagsbok för yrkesverksamma som har att fatta beslut om barn. Samtidigt innehåller den otvivelaktigt viktiga fynd som är relevanta för beslutsfattare, t ex att det kan vara bra för skilsmässobarn att få bo hos den förälder som är av samma kön. De inledande och avslutande delarna med allmänna resonemang om forskning och generella slutsatser om barn kan också vara till glädje för sådana läsare.

Boken kan också ha ett värde för personer i grundläggande högskoleutbildning, i synnerhet därför att den säger något om vad forskning är och lär ut något om hur forskningen resonerar. Det är t ex särskilt förtjänstfullt att författaren visar hur det går till att konsekvent hålla fast vid ett relativt synsätt, som betonar att olika barn reagerar olika på samma situation och att förhållanden i den omgivande sociala och psykologiska miljön har stor betydelse för hur det går för ett barn i en viss situation. Men boken kan inte ersätta annan litteratur om forskningsmetodik och får inte heller tolkas som den slutgiltiga sanningen om barn. Om den läses med omdöme, om den kompletteras med annan litteratur och om undersökningsresultaten diskuteras kritiskt kan boken ändå vara nyttig.

Dagmar Lagerberg

Våra resencenter

Maria Synnerholm fil kand, EU-samordnare vid FoU-enheten, Försäkringskassan Stockholm, *Gunilla Fahlström* forskningssekreterare inom primärvården i Örebro, *Dagmar Lagerberg* docent och verksam vid Barnhälsovården, Akademiska sjukhuset, Uppsala.